

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента

Бундза Ростислава Олеговича

на дисертацію Задорожного Назара Михайловича на тему:

«КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ САМОГУБСТВА В УКРАЇНІ», котра

подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081

«Право»

Актуальність дослідження зумовлена загостренням проблеми самогубств в Україні, особливо в умовах соціально-економічної нестабільності, збройного конфлікту, зростання рівня психічних розладів та слабкої інтеграції державної політики в галузі психічного здоров'я. Суїцид є не лише трагедією на індивідуальному рівні, а й серйозним соціальним, правовим та демографічним викликом, який потребує міждисциплінарного аналізу і комплексної відповіді.

Станом на сьогодні в українському правовому полі самогубство розглядається переважно з точки зору кримінального переслідування за доведення до самогубства. Проте відсутність належної нормативної та статистичної бази, ефективних превентивних механізмів, системної роботи з групами ризику і чіткого взаємозв'язку між державними органами, медичними установами та освітніми закладами значно ускладнює протидію цьому явищу.

Проблематика самогубств потребує сучасного перегляду, зокрема з урахуванням міжнародного досвіду, новітніх психолого-поведінкових теорій, а також розуміння соціально-економічних детермінант, які впливають на рівень суїцидальності. Не менш важливим є вивчення української специфіки: демографічних змін, історико-культурного тла, впливу трудової міграції, алкоголізму, депресії, травм війни тощо.

Дисертація заповнює наявну прогалину у вітчизняній кримінологічній науці щодо глибокого, міждисциплінарного та аналітичного осмислення суїцидальності як соціально-правового явища, що має вагомі наслідки для суспільної безпеки, громадського здоров'я та політики в сфері прав людини. В умовах реформування системи охорони здоров'я та правосуддя в Україні, дана тема є надзвичайно актуальною як для науки, так і для практики.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Дисертація Задорожного Н.М. є ґрунтовною науковою працею, що вирізняється високим рівнем теоретичної глибини, комплексністю дослідження та актуальністю обраної проблематики. Автор продемонстрував здатність до самостійного наукового мислення, системного аналізу та критичного осмислення складних правових і соціальних явищ. Дисертація вирізняється високим науковим рівнем, що проявляється у ґрунтовності дослідження, системному підході до вивчення складного міждисциплінарного явища — самогубства, а також у здатності автора до аналітичного мислення, порівняльного аналізу та формулювання нових концептуальних підходів. Робота демонструє здобуті глибокі знання у галузі кримінології, права, соціології, психології та статистики.

Здобувачем обґрунтовано і послідовно викладено авторське бачення природи та структури суїцидальності в Україні, визначено нові наукові положення, які становлять істотний внесок у розвиток кримінологічної науки. Особливо слід відзначити використання складного емпіричного матеріалу, включно з вітчизняною та міжнародною статистикою, що забезпечило аналітичну глибину та доказовість висновків.

Наукові публікації здобувача є доречними, репрезентативними та відповідають вимогам до здобуття наукового ступеня доктора філософії. Варто також відзначити, що проблематика дослідження має практичне значення, а отже, публікації здобувача мають потенціал бути використаними не лише в науковому середовищі, а й у практиці правоохоронних органів, психологічних служб, закладів охорони здоров'я та освітніх установ.

У підсумку, науковий рівень дисертації та публікацій повністю відповідає сучасним вимогам до досліджень на здобуття ступеня доктора філософії у галузі права.

Високий рівень наукової зрілості здобувача підтверджується також змістом його наукових публікацій. У рамках теми дисертації опубліковано 7 статей у фахових виданнях, 1 — у міжнародному науковому журналі, а також 4 тез доповідей на конференціях. У публікаціях логічно та послідовно викладено ключові ідеї, висновки та пропозиції, що містяться в дисертації, що свідчить про ретельну апробацію результатів дослідження та їхнє значення для розвитку науки в галузі права.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Дисертація містить низку нових теоретичних положень та практичних висновків, які засвідчують самостійність і наукову зрілість здобувача. Основні результати дослідження мають елемент новизни як у контексті української кримінологічної науки, так і в ширшому — міждисциплінарному — контексті.

В дисертації вперше здійснено комплексне дослідження феномену самогубства в контексті його зв'язку з кримінальністю та механізмами запобігання, з особливим акцентом на порівняльний аналіз міжнародного досвіду країн ЄС та НАТО, що дозволяє запропонувати нові підходи до розв'язання цієї соціально-правової проблеми на національному рівні.

Проведене дослідження дозволило сформульовано положення, висновки й рекомендації, для яких характерна наукова новизна, важливе теоретичне та практичне значення.

Щодо повноти викладу результатів у публікаціях, можна зробити висновок, що основні положення дисертації, судячи з обсягу та ґрунтовності представленого матеріалу, оприлюднені в наукових виданнях. Це свідчить про добросовісне дотримання академічних вимог і прозорість наукового пошуку. Тематика публікацій, імовірно, охоплює ключові розділи дисертації, зокрема

кримінологічний аналіз, статистичні дослідження, міждисциплінарні підходи до визначення суїцидальності, та пропозиції щодо державної політики.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження мають виражену наукову новизну, є цілісними, логічно викладеними та достатньо повно відображеними у наукових публікаціях здобувача.

Результати дослідження повно і логічно висвітлено в опублікованих працях здобувача. Статті відповідають тематичним напрямам дослідження, відображають ключові наукові положення, аргументацію й обґрунтовані висновки, що свідчить про наукову зрілість здобувача, його вміння формулювати складні концепції доступною академічною мовою та здатність до системного осмислення проблематики.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації, не викликає сумнівів і ґрунтується на глибокому теоретичному аналізі, ретельному вивченні правозастосовної практики та широкому використанні сучасного методологічного апарату. Дисертант продемонструвала високий рівень наукової ерудиції, що виявляється у здатності до узагальнення, класифікації, логічного структурування матеріалу, аргументованого обґрунтування висновків.

Дисертація відзначається високим рівнем наукової обґрунтованості як теоретичних положень, так і практичних висновків. Уся аргументація побудована на ретельному аналізі широкого спектра джерел — національного й міжнародного законодавства, наукової літератури, офіційної статистики, емпіричних даних та міждисциплінарних досліджень. Автор/авторка демонструє глибоке розуміння природи суїцидальності та її правових, соціальних і психологічних детермінант.

Методологічна коректність дослідження базується на міждисциплінарному підході, що дозволяє врахувати багатоаспектність явища самогубства.

Використано як якісні, так і кількісні методи аналізу, включно з порівняльно-правовим, статистичним, історико-правовим, соціологічним та психологічним.

Дисертація логічно структурована, кожен розділ послідовно розвиває загальну концепцію дослідження. Автор/авторка здійснює поетапний перехід від історико-філософських аспектів до сучасного правового регулювання та конкретних соціально-демографічних характеристик суїцидальності.

У підсумку, отримані результати й сформульовані положення базуються на чітко визначених наукових підходах, що підтверджує їхню достовірність та наукову обґрунтованість. Робота є не лише важливим теоретичним внеском, але й має прикладне значення для формування державної політики у сфері охорони психічного здоров'я та правового регулювання у сфері профілактики самогубств.

Обґрунтованість результатів підсилюється ретельним доббором джерельної бази, що включає як фундаментальні наукові дослідження у сфері кримінології, права, психології та педагогіки, так і практичні документи: нормативно-правові акти, міжнародні стандарти, рішення національних судів, зокрема у справах, пов'язаних із насильством у закладах освіти. До використаних джерел входять понад 230 позицій, що охоплюють монографії, статті, статистичні звіти, методичні рекомендації, судові рішення, законодавство та офіційні документи.

Таким чином, дисертація вирізняється науковою цілісністю, внутрішньою логікою побудови, методологічною грамотністю та вагомою доказовою базою, що забезпечують належний рівень наукової обґрунтованості представлених у ній положень.

Структура та обсяг дисертації логічно відповідають меті, завданням і предмету дослідження. Робота складається з анотації українською та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які охоплюють десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 221 сторінок, з яких 167 сторінки займає основний текст.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Рівень виконання поставленого наукового завдання свідчить про високий ступінь підготовленості здобувача, його глибоке розуміння суті наукової проблематики та володіння сучасною методологією наукової діяльності. Дисертант виявив здатність чітко формулювати мету, адекватно визначати предмет та об'єкт дослідження, логічно розподіляти завдання та послідовно реалізовувати їх у межах кожного структурного розділу дисертації.

Здобувач цілком упорався з формулюванням і послідовним розкриттям головної мети дослідження — комплексного кримінологічного аналізу самогубства в Україні з урахуванням соціально-правових, психологічних і демографічних чинників, а також розробки обґрунтованих рекомендацій щодо профілактики цього явища.

Робота демонструє вміння здобувача критично аналізувати наукову літературу, нормативну базу та судову практику, самостійно узагальнювати результати, робити аргументовані висновки і формулювати практичні рекомендації, що є ознаками високої дослідницької культури.

Таким чином, дисертація, що виконана Н. Задорожним свідчить про належне оволодіння здобувачем методологією наукового пізнання, здатність здійснювати самостійне правове дослідження на сучасному теоретико-прикладному рівні, що відповідає вимогам до наукових кваліфікаційних робіт.

*Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.
Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації у практиці*

Результати дисертаційного дослідження мають як вагоме теоретичне, так і прикладне значення. Теоретична цінність полягає в удосконаленні понятійно-категоріального апарату, що стосується суїцидальності, її кримінологічного осмислення, а також у міждисциплінарному підході до аналізу самогубства як соціально-правового феномена. У межах дисертації автором уточнено правову дефініцію самогубства, розмежовано суміжні поняття, систематизовано чинники ризику та адаптовано зарубіжні теоретичні моделі до умов української дійсності. Запропоновано новий підхід до аналізу зв'язку між самогубствами та

злочинністю, з урахуванням історичних, соціально-економічних і культурних особливостей.

Практичне значення дисертації полягає у можливості використання її результатів у діяльності правоохоронних органів, закладів охорони психічного здоров'я, системи освіти та соціальних служб. Отримані дані можуть бути впроваджені у профілактичні програми, спрямовані на виявлення груп ризику, розроблення цільових заходів підтримки та раннього втручання. Особливо цінними є авторські рекомендації щодо створення національної стратегії запобігання самогубствам, а також запропонована система поділу методів запобігання на скринінгові та інтервенційні. Результати дослідження можуть бути використані при розробці нормативно-правових актів, підготовці фахівців юридичної, соціальної та медичної сфер, а також у подальших наукових дослідженнях з тематики суїцидальності.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані в різних сферах суспільного життя з метою покращення державної політики у сфері запобігання самогубствам, удосконалення правового регулювання та підвищення ефективності роботи з групами ризику. Дослідження можуть бути враховані під час розроблення та впровадження Національної стратегії запобігання самогубствам в Україні, яка має базуватись на поєднанні правових, психологічних, соціальних та медичних механізмів. Запропоновані автором підходи до класифікації методів скринінгу та інтервенції можуть стати основою для формування дієвих програм раннього виявлення та підтримки осіб із підвищеним ризиком суїцидальної поведінки.

Відсутність порушень академічної етики. Дисертація не містить жодних порушень академічних стандартів. Вона є оригінальною та виконана самостійно. У роботі відсутні некоректні запозичення тексту або ідей інших авторів без належних посилань на джерела. Всі вимоги законодавства щодо авторського права були дотримані.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Оцінюючи позитивно рецензовану роботу, потрібно звернути увагу на окремі дискусійні питання, що потребують додаткової аргументації, пояснень у під час публічного захисту або потребують урахування у науковій роботі:

1. Вживана термінологія потребує певного уточнення. Зокрема, вживання понять «самогубець», «жертва самогубства» може викликати дискусії щодо етичності формулювань. Доцільно було б використовувати нейтральні або клінічно виважені терміни.

2. Незважаючи на високу міждисциплінарність дослідження, деякі філософсько-релігійні міркування в роботі виглядають загальними та мають опосередкований стосунок до основної кримінологічної проблематики.

3. Джерельна база дослідження є репрезентативною, однак було б корисно розширити порівняльний аналіз за рахунок залучення досвіду інших постсоціалістичних країн, близьких до України за історико-соціальним контекстом.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Задорожного Назара Михайловича на тему «Кримінологічний аспект самогубства в Україні» є завершеною комплексною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові обґрунтовані результати. Вона відповідає вимогам, які пред'являються до дисертаційних досліджень. Положення та висновки роботи дисертант отримав особисто, їм притаманна наукова новизна та практична значущість, обґрунтованість й достовірність.

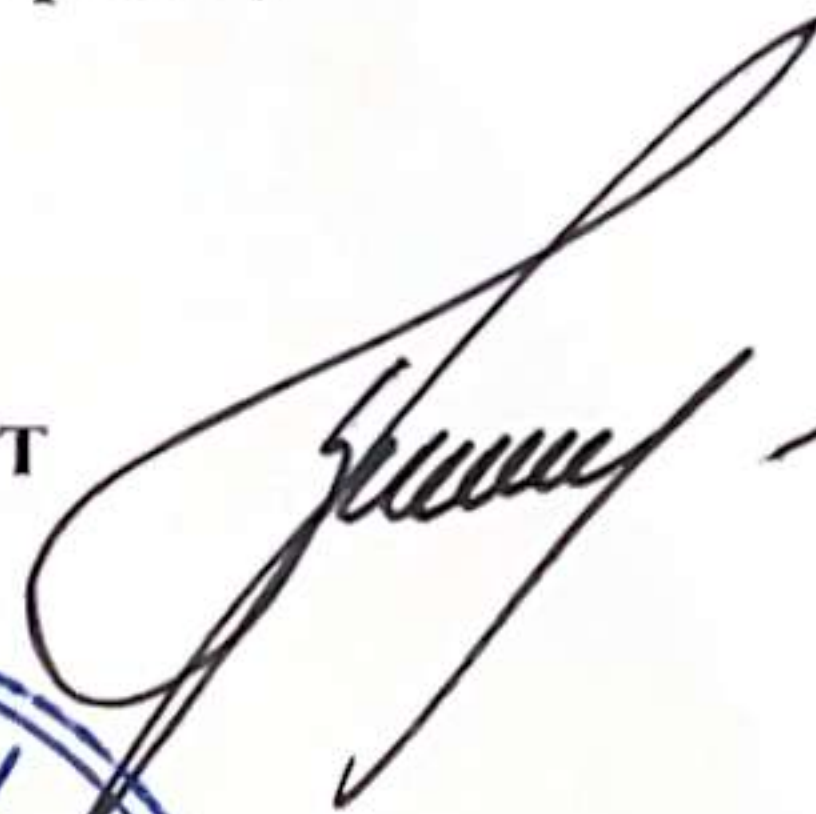
Дисертація Задорожного Назара Михайловича на тему «Кримінологічний аспект самогубства в Україні» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів відповідає спеціальності 081 Право, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету

Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, іншим нормативним вимогам, а її автор – Задорожний Назар Михайлович, на підставі публічного захисту, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право».

Рецензент –

доцент кафедри міжнародного та кримінального права
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

кандидат юридичних наук, доцент

Ростислав БУНДЗ

Підпис засвідчую:

Вчений секретар

Національного університету

«Львівська політехніка»

Роман Брилинський